

Adverzární, inkviziční a smíšený trestní proces – koncepce a širší souvislosti

Alena Kristková*

Úvodem

Cílem tohoto příspěvku je zamyšlení nad dvěma druhy trestního řízení – adverzárním¹ a inkvizičním² –

* JUDr. Alena Kristková, doktorandka na katedře trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, 170334@mail.muni.cz.

a nad jejich vzájemným ovlivňováním, jakož i nad nově vznikajícími systémy trestního řízení, a to především v oblasti mezinárodního trestního práva.

Trendem kontinentálních trestních systémů se v posledních desetiletích staly reformy, které mají za cíl

¹ V textu jsou používány ve shodném významu pojmy *adverzární*, *angloamerický* a *common law* trestní proces.

² Ve shodném významu k pojmu *inkviziční* je používán v textu pojem *kontinentální* trestní proces.

zefektivnit trestní řízení. Často se tak děje přebíráním procesních institutů vlastních původně angloamerického trestního procesu. Následkem toho můžeme dnes v Evropě stěží najít trestní řízení, které by bylo čistě inkviziční povahy. Avšak i země, kterým je vlastní angloamerický trestní proces adverzární povahy, se rovněž snaží přejímat inspiraci ze zemí typu inkvizičního trestního řízení. Dochází tedy k ovlivňování obou systémů navzájem. Výraznou roli v tomto procesu sehrává i judikatura Evropského soudu pro lidská práva. V důsledku toho již přestává být rozhodující otázka, zda je trestní řízení adverzární nebo inkviziční povahy, ale zda je zaručen spravedlivý proces.

Adverzární model trestního řízení

V případě angloamerického právního systému lze rozeznávat dva základní podsystémy trestního řízení – v USA a ve Velké Británii³.

Předsoudní fáze řízení

Americké trestní řízení se v průběhu vývoje značně odchýlilo od původní anglické formy. V obou jurisdikcích je zakotvena pozice veřejného žalobce. Oba úřady jsou nezávislé na moci soudní. V Anglii a Walesu veřejný žalobce nevykonává kontrolu nad vnitřními postupy policie ani nad výkonem jejich vnějších funkcí,⁴ zatímco v USA policie pracuje na základě pokynů veřejného žalobce.⁵ Veřejný žalobce pak v obou jurisdikcích rozhoduje o tom, zda bude obviněná osoba obžalována.

V Británii je zachována soukromá žaloba, jednotlivcům však může taktéž podat oznámení o spáchání trestného činu policii. V Británii je běžné předávat věc policii, spíše než podávat soukromou žalobu. Důvodem je především velká finanční náročnost řízení o soukromé žalobě. Nicméně právo soukromé žaloby v trestních věcech je nazíráno jako důležité především z důvodu kontroly veřejné moci před nečinností státních orgánů. Nejvíce soukromých žalob je podáváno v méně závažných věcech, jako jsou drobné krádeže či ublížení na

zdraví.⁶ Zahájení řízení je na rozdíl od kontinentálního řízení ovládáno zásadou oportunitu, tudíž veřejný žalobce musí nejprve, ještě před zahájením soudního procesu, prokázat, že shromáždil dostatek důkazů, na základě kterých by porota mohla rozhodnout o vině.⁷ Pokud soud nabude z předložených důkazů přesvědčení, že jsou dostatečné, může veřejný žalobce podat obžalobu (*indictment*).

V common law legislativách je uplatňován tzv. *two case approach*, tzn. že existují dvě varianty případu – verze obžaloby a verze obhajoby. Toto pravidlo se táhne jako červená nit celým trestním řízením a vrcholí v řízení před soudem, kdy každá ze stran představí porotě svůj případ. Toto rozdělení případu je taktéž významným faktorem prodlužujícím délku řízení. Komunikace mezi stranami řízení je upravena pomocí tzv. *disclosure rules*.⁸

Řízení před soudem (trial)⁹

Zjednodušeně lze uvést, že v britském trestním řízení rozlišujeme tři typy řízení před soudem:

- **zkrácení řízení** (*summary procedure*) pro méně závažné trestné činy – koná se před magistrátním soudem (*magistrate's court*) – soudci jsou tzv. *Justice of Peace* (soudci z lidu) – rozhodují sami o vině a trestu (bez poroty)

⁶ KAUFMAN, Irving. *Criminal procedure in England and in the United States: Comparisons in initiating prosecutions* [online]. Fordham Law Review, 1980 [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z: <http://ir.lawnet.fordham.edu/>.

⁷ „Evidence that if it be uncontradicted at the trial, a reasonably minded jury may convict upon it“. Viz HAMPTON, Celia. *Criminal procedure*. 3rd edition. London: Sweet and Maxwell. 1982. 472 s. ISBN 0-421-28660-1. S. 117.

⁸ Srov. např. SCHUON, Christine. *International Criminal Procedure. A Clash of Legal Cultures*. Hague: TMC Asser Press, 2010. 365 s. ISBN 9789067043007. S. 15 a násl.

V Anglii a Walesu datujeme povinnost orgánů veřejné žaloby informovat obhajobu o důkazech obžaloby, které by mohly svědčit pro obhajobu, přibližně do 2. poloviny 40. let 20. století. Systém těchto pravidel byl velmi obsáhlý a formalizovaný, proto byla v roce 2012 schválena nová revidovaná *disclosure rules*, která zjednodušují, zpřehledňují a zefektivňují postup obžaloby v této oblasti. V USA jsou *disclosure rules* méně formalizovaná, v potaz je brána důvodná možnost, že důkazy obžaloby by mohly ovlivnit případ ve prospěch obhajoby, přičemž osvobozující důkazy (*exculpatory evidence*) v rukou obžaloby musejí být vždy oznámeny obhajobě. Podrobně viz: GROSS, Justice. *Review of Disclosure in Criminal Proceedings* [online]. 2011 [cit. 28. 6. 2013]. Dostupné z: <http://www.judiciary.gov.uk/JCO%2FDocuments%2FReports%2Fdisclosure-review-september-2011.pdf>.

⁹ V systému common law je používáno slovo „proces“, angl. „trial“ až pro fázi řízení před soudem, kdežto v kontinentálním systému se pod pojmem proces rozumí celé trestní řízení již od zahájení přípravného řízení.

³ Terminologická poznámka – při použití pojmu *britský*, v *Británii* apod. je myšlen systém platný v Anglii a Walesu.

⁴ FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba, díl první, historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001. 215 s. S. 249.

⁵ GROSS, Justice. *Review of Disclosure in Criminal Proceedings* [online], s. 52. 2011 [cit. 28. 6. 2013]. Dostupné z: <http://www.judiciary.gov.uk/JCO%2FDocuments%2FReports%2Fdisclosure-review-september-2011.pdf>.

- **soudní proces před porotou** – v případě závažných trestných činů má obviněný právo na soud před porotou (*the right to trial by jury*)
- řízení, která je možno vést oběma způsoby

Proces před soudem je v Británii veřejný a přítomna mohou být i média (existují výjimky – např. rušení pořádku v soudní síni, děti nesmí být přítomny jednání, pokud nepodávají svědectví apod.). V řízení před soudem se uplatňuje tzv. „*guilty plea*“, kdy je obviněný dotázán, zda doznává vinu či ne. Pokud obviněný dozná vinu, neprovádí se již rozsáhlé dokazování, čímž je zajištěna rychlost řízení a obviněný obvykle dosáhne nižšího trestu.¹⁰ Na druhou stranu, pokud se obviněný nedozná (*not guilty plea*), dostane se před porotu, která může rozhodnout o zproštění viny (*acquittal*).

V obou jurisdikcích má obviněný, v případě závažných zločinů, právo na projednání své věci před porotou (*right to trial by jury*). Průběh řízení před porotou lze schematicky shrnout následovně:¹¹

- obžaloba pronese úvodní řeč a představí svůj případ soudu a porotě
- obžaloba předvolá svého svědka a provede výslech (*examination in chief*)
- obhajoba provede výslech svědka obžaloby (*cross-examination*)
- obžaloba může, dle svého přání, znovu vyslechnout svého prvního svědka (*re-examination*)
- obhajoba představí svůj případ
- obžalovaný, pokud si to přeje, poskytne svědectví
- ostatní svědci obhajoby jsou předvoláni, vyslechnuti obhajobou, vyslechnuti obžalobou a znovu vyslechnuti obhajobou
- obžaloba pronese závěrečnou řeč
- obhajoba pronese závěrečnou řeč
- soudce shrne případ pro porotu
- porota se odebere k projednání verdiktu o vině

¹⁰ Výše snížené sazby je na diskreci soudu, doposud však bylo pravidlem, že sazba je snížena o jednu třetinu trestu, pokud se obviněný dozná hned, jakmile je to procesně možné. Šetří tak totiž soudní náklady. Pokud se obviněný dozná v době, kdy je již stanoveno datum prvního stání u soudu, bude trest snížěn o jednu čtvrtinu. O jednu desetinu bude trest snížěn, pokud se obviněný dozná až v průběhu řízení před soudem. V roce 2010 dokonce Ministerstvo spravedlnosti podalo do parlamentu návrh, aby byl obviněným trest snižován o polovinu, pokud doznají vinu v počáteční fázi trestního řízení, návrh byl však na popud předsedy vlády vzat zpět, protože by tresty byly příliš mírné a důvěra občanů v právo by byla roztržena. UK Parliament: Reductions in sentence for a guilty plea – Commons Library Standard Note [online]. Parliament Home Page, 2013 [cit. 20. 02. 2013]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/briefing-papers/SN05974>.

¹¹ HAMPTON, Celia. *Criminal procedure*. 3rd edition. London: Sweet and Maxwell. 1982. 472 s. ISBN 0-421-28660-1. S. 206.

Výslech svědků provádí nejprve ta strana, kterou byli svědci předvoláni (*examination-in-chief*). Následuje *cross-examination* vedený protistranou, který má za cíl především konfrontovat svědka s nepřesnostmi ve výpovědi, kterou podal během výslechu předchozího a které by mohly svědčit ve prospěch protistrany. V případě, že v průběhu *cross-examination* vznikly nejasnosti ve výpovědi svědka či bylo jeho svědectví zpochybněno, může strana, o jejíhož svědka jde, tohoto znovu vyslechnout. Ačkoliv má soudce právo klást svědkům dotazy takřka neomezeně, obvykle do výslechu svědků příliš nezasahuje a především dbá na to, aby se svědci nestali terčem irelevantních dotazů protistrany.¹² Dle některých angloamerických autorů by soudce měl vykonávat své právo vyslýchat svědky střídmě.¹³

Adverzárnímu procesu bývá často vytýkáno, že může snadno dojít různými příčinami ke ztrátě objektivitu, neboť dokazování mají v rukou strany a hlavní váha je přikládána křížovému výslechu. V této souvislosti jsou obvykle zmiňovány případy znásilnění, kdy je vůči obětem často veden agresivní křížový výslech (*cross-examination*) ze strany obhajoby, jehož výsledkem je znevěrohodnění výpovědi oběti, což vede poměrně často ke zproštění obžaloby.¹⁴

Určitá specifika s sebou nese výslech obviněného před soudem. Obviněný má právo nevypovídat (*right of silence*), nicméně tato zásada má poněkud jiný rozměr než v tradičním kontinentálním procesu, kde fakt, že obviněný nespolupracuje s orgány činnými v trestním řízení, nemůže být použit v žádném směru jako důkaz obžaloby. Podle britského práva nemá tato zásada absolutní rozměr – v určitých případech může být využití práva nevypovídat použito ve prospěch obžaloby.¹⁵ Obvinění však nesmí být argumentačně postaveno pouze na tom, že obviněný odmítá vypovídat – pouze na základě této skutečnosti nemůže dojít k odsouzení.¹⁶

¹² HAMPTON, Celia. *Criminal procedure*. 3rd edition. London: Sweet and Maxwell. 1982. 472 s. ISBN 0-421-28660-1. S. 218.

¹³ SPRACK, John. *A practical Approach to Criminal Procedure*. 14. vyd. Oxford: Oxford University Press, 2012, 573 s. ISBN 9780199651955. S. 344.

¹⁴ Srov. např. poměrně rozsáhlou studii od TEMKIN, Jennifer. Prosecuting and defending Rape: Perspectives from the Bar [online]. *Journal of Law and Society*, 2002 [cit. 20. 02. 2013]. Dostupné z: <http://www.broadcaster.org.uk/section1/tempkin.pdf>.

¹⁵ Tzv. *draw adverse inferences*, porota může vyvodit negativní závěry z faktu, že obviněný nevypovídal. Soudce instruuje porotu, zda může, jestliže jsou k tomu splněny zákonné podmínky, vyvodit negativní závěry z faktu, že obviněný nevypovídal. Srov. k tomu např. rozsudek ESLP z roku 2002 *Beckles vs. The United Kingdom*.

¹⁶ Criminal Justice and Public Order Act 1994. Podrobněji viz: Adverse Inferences [online]. The Crown Prosecution Service Homepage [cit. 25-06-2013]. Dostupné z: http://www.cps.gov.uk/legal/a_to_c/adverse_inferences/.

V USA je právo nevyprávět zakotveno v 5. dodatku k ústavě (*right to remain silent*), specifikováno bylo v případě *Miranda vs. Arizona* (1966) – jestliže zadržaná osoba není poučena o tom, že má právo nevyprávět, tak výpověď touto osobou učiněná nemůže být použita proti ní v rámci vyšetřování, resp. v řízení před soudem.

Poznámka k přípustnosti důkazů ve Velké Británii a v USA

V oblasti přípustnosti důkazů v trestním řízení existuje velký rozdíl mezi Velkou Británií a Spojenými státy, a nejenom Spojenými státy, ale taktéž mezi Velkou Británií a státy kontinentu. Britské důkazní právo de facto neřeší otázku, jak byly důkazy pro trestní řízení získány, tudíž ilegálně získané důkazy nejsou a priori nepoužitelné.¹⁷ Důležitý je případ z roku 1861 *Crompton J in R vs. Leatham*, kde Lord Crompton prohlásil často citovanou větu: „*Není důležité, jak je [důkazy – pozn. autorky] získány; i kdybyste je ukradl, budou použité*“.¹⁸ Dalším případem, kde bylo toto pravidlo explicitně vyřčeno, je např. věc *Kuruma vs. The Queen* (1955), kde Lord Goddard prohlásil: „*Soud nezajímá, jak byly důkazy získány*“.¹⁹

Nicméně v posledních deseti letech se začíná soudní praxe pozvolna měnit a soudy se více zabývají otázkou, jak byly důkazy získány.²⁰ Již v roce 1994 bylo v případě *R vs. Horseferry Road Magistrates' Court, Ex parte Bennett* konstatováno, že ilegálně získané důkazy mohou vrhnout špatné světlo na justici, mohou degradovat řízení před soudem a mohou mít nepříznivý efekt na férovost procesu.

Ve Spojených státech je naproti tomu respektována doktrína tzv. ovoce z otráveného stromu (*fruit of the poisoned tree*), která obecně nepřipouští použití nezákonně získaných důkazů.²¹

¹⁷ Tato praxe nutně není v rozporu s Evropskou úmluvou, neboť dle judikatury ESLP spadá otázka přípustnosti důkazů do oblasti práva vnitrostátního (srov. rozsudek ze dne 12. 7. 1988 *Schenk proti Švýcarsku*, stížnost č. 10862/84). Dále srov. také KMEC, Jiří. Princip kontradiktornosti jako jeden z aspektů práva na spravedlivý proces. *Rekodifikace trestního práva procesního (aktuální problémy)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Sborník 41, 2008, 206 s. ISBN 978-80-87146-13-2. S. 57.

¹⁸ V originále: „*It matters not how you get it; if you steal it even, it would be admissible.*“

¹⁹ V originále: „*The court is not concerned with how the evidence was obtained.*“

²⁰ COOPER, Nigel. The fruit of the poisoned tree – the admissibility of evidence in civil cases [online]. British German Jurists' Association, s. 2 [cit. 14. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.bgja.org.uk/Documents/2011/NigelCooper.pdf>.

²¹ Podrobněji viz např. PITLER, Robert. The fruit of the poisonous tree revisited and shepardized [online]. California

Z výše uvedeného se může zdát, že důkazní právo je založeno pouze na otázce, jak byl důkaz získán; opak je však pravdou – důkazní právo (*law of evidence*) je v jurisdikcích common law velmi důkladně propracováno, což je opět spojeno s celkovou koncepcí trestního procesu, který je pojímán jako souboj dvou stran s protichůdným zájmem, kde o vině rozhoduje porota a kde soud je pouze garantem zákonnosti. S ohledem na tento koncept je nutné vyčlenit důkazy, které by mohly být matoucí pro porotu, jedná se o důkazy tzv. nespolehlivé a předsudečné (*unreliable or prejudicial evidence*). Pravidla důkazního práva jsou v common law jurisdikcích, zejména v USA, zpracována mnohem podrobněji než v jurisdikcích kontinentálního práva.²²

Opravný prostředek - odvolání (right to appeal)

V obou jurisdikcích je zcela logicky možnost podat odvolání omezena v případě tzv. guilty plea. Naopak v případě prvostupňového řízení před porotou či před soudcem má v USA obviněný neomezené právo odvolání. Podle anglického práva není ani v případě, že obviněný nedoznal vinu, možnost podat odvolání absolutní. Odvolací důvody proti rozhodnutí Crown Court (řeší závažné trestné činy – vražda, znásilnění, loupež – tzv. *indictable offences*) lze shrnout do dvou základních kategorií – v prvostupňovém řízení došlo k porušení procesních norem nebo se objevily nové důkazy.²³

Inkviziční model trestního řízení

Předsoudní fáze – přípravné řízení

Přípravné řízení je neveřejné a je ovládáno zásadou oficiality a legality. Policejní orgán obvykle provádí vyšetřování a veřejný žalobce je *dominus litis* přípravného řízení, který dohlíží na postup policie. Všechny úkony provedené v přípravném řízení jsou zaprotokolovány, aby mohly být použity v dalším řízení. Orgány činné v trestním řízení vyhledávají důkazy, které objasňují skutkové okolnosti trestného činu, a to nestranně, tedy i ve prospěch obviněného – je záležitostí státu, aby byl skutkový stav náležitě objasněn. Obviněný má

Law Review, 1968 [cit. 14. 2. 2013]. Dostupné z: <http://scholarship.law.berkeley.edu/californialawreview>.

²² Srov. SCHUON, Christine. *International Criminal Procedure. A Clash of Legal Cultures*. Hague: TMC Asser Press, 2010. 365 s. ISBN 9789067043007. S. 32 a násl.

²³ Srov. např. KARLEN, Delmar. *Anglo-american Criminal Justice*. London: Oxford University Press. 1967, 233 s. S. 176. Nebo také viz: Appeal against a Sentence or Conviction [online]. Government UK [cit. 21. 5. 2013]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/appeal-against-sentence-conviction/crown-court-verdict>.

právo nepřispívat k vyšetřování a neobviňovat sám sebe (zásada *nemo tenetur se ipso accusare*).

V předsoudním řízení má obhajoba omezený přístup k vyšetřovacímu spisu. Nicméně i přes tuto překážku, která slouží tomu, aby nebylo zmařeno vyšetřování a tím účel trestního řízení, má obhajoba právo účastnit se výslechu svědků obžaloby a provádění jiných důkazů. Obhajoba je limitována na nejnútnejší bázi, aby byla dodržena rovnováha mezi právy obhajoby a zajištěním účelu trestního řízení. Jak vyplývá z předchozí kapitoly, v common law legislativách je situace jiná – každá ze stran má „svůj vlastní případ“, tj. vede své vlastní dokazování.

Vyšetřující soudce

V některých státech existuje institut tzv. vyšetřujícího soudce (Francie, Belgie, Portugalsko, Španělsko, Švýcarsko), který působí nezávisle na veřejném žalobci.²⁴ Vyšetřující soudce obvykle vyšetřuje v přípravném řízení závažnější trestné činy. Podle některých autorů se však jedná pouze o přežitek z 19. století.²⁵ Například ve Francii je pozice vyšetřujícího soudce stále více oslabována, dle údajů z roku 2003 se na vyšetřování všech trestních věcí podílí vyšetřující soudci pouze v 7 % případů.²⁶

Řízení před soudem

Podáním obžaloby se řízení přesouvá k nejdůležitější etapě trestního řízení – k řízení před soudem. V řízení před soudem soudce zajišťuje zákonnost, ale zároveň provádí důkazy a dohlíží na to, aby byl skutkový stav zjištěn bez důvodných pochybností – aby byla zjištěna materiální pravda. Soud může rozhodovat v méně závažných případech samosoudcem. Obvykle soud rozhoduje v senátech složených z více soudců, přítomen může být i laický prvek (soudci z lidu). V některých legislativách se objevují i porotní soudy pro závažné zločiny (např. Francie, Itálie, Rakousko). Soud rozhoduje na základě své úvahy podle zásady volného hodno-

cení důkazů, se kterými se seznámil v průběhu řízení před soudem.

Schematicky lze načrtnout řízení před soudem následovně:

- obžaloba přednese obžalobu – v této chvíli jsou však již i ostatní subjekty řízení (obhajoba a soud) obeznámeny s důkazy obžaloby, neboť obviněný měl možnost si prostudovat spis obžaloby již po skončení vyšetřování
- poškozený se vyjádří, zda vznáší nárok na náhradu škody
- soud vyslechně obžalovaného
- další průběh dokazování je na úvaze soudu
- obžaloba pronese závěrečnou řeč
- obžalovaný má právo posledního slova
- rozhodnutí soudu o vině a trestu

Obecně platí, že soud provádí dokazování, tj. především sám vyslýchá svědky a se svolením soudu mohou svědkům klást obžaloba a obhajoba otázky. Se souhlasem soudu mohou strany samy provádět důkazy, zejména výslechem svých svědků. Každá strana má právo se vyjádřit k důkazům protistrany, případně klást svědkům protistrany dotazy. Soud může zamítnout provedení některých důkazů, zejména těch, o kterých se domnívá, že jsou nadbytečné nebo že nesouvisejí s objasňovacím skutkem. Se všemi zamítnutými důkazy se však soud musí argumentačně vypořádat v odůvodnění rozhodnutí.

Na tomto místě může zaujmout, že v českém inkvizičním trestním procesu je v řízení před soudem zařazen výslech obžalovaného v podstatě hned na začátku hlavního líčení. Naproti tomu v systému adversárním následuje případný výslech obžalovaného až poté, co jsou představeny obě verze (obžaloby i obhajoby) a jsou vyslechnuti všichni svědci. Taková časová návaznost se může někdy jevit jako výhodnější pro obžalovaného. Přitom úplně stejného výsledku lze dosáhnout i v inkvizičním systému – záleží jen na rozhodnutí obhajoby a zasadit se o to, aby se výslech obžalovaného uskutečnil až po výslechu všech svědků – stejně jako je tomu v systému adversárním. Ačkoliv tuto možnost výslovně české procesní předpisy neupravují, lze k tomuto závěru dospět jednoduchým skloubením dvou východisek – obžalovaný může odmítnout vypovídat; a obžalovaný si může také své rozhodnutí k odmítnutí vypovídat kdykoliv rozmyslet a dožadovat se toho, aby byl vyslechnut.

V otázce přípustnosti důkazů jsou právní řády států kontinentu obvykle velmi striktní. Nezákonně získané důkazy jsou nepoužitelné pro další řízení a soud k takovým důkazům nesmí přihlížet (např. důkazy získané v obydlí obviněného bez soudního příkazu k domovní prohlídce).

²⁴ Institut vyšetřujícího soudce byl zakotven i v právním řádu Československa, a to do roku 1950, kdy byl institut zrušen zákonem č. 87/1950 Sb. Podrobněji viz: LATA, Jan. Prokuratura. In *Komunistické právo v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 1005 s. ISBN 978-80-210-4844-7. S. 850.

²⁵ Srov. např. FENYK, Jaroslav. *Veřejná žaloba, díl první, historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*. Praha: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2001. 215 s. S. 256.

²⁶ McKEE, J-Y. Systémy trestní justice v Evropě a severní Americe. Francie. S. 10 [online]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci [cit. 25. 3. 2013]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/287.pdf>.

Dohadovací řízení – kontinentální obdoba guilty plea

V kontinentálních systémech lze nalézt obdobu angloamerického tzv. *guilty plea*. Jedná se o případy, kdy se obviněný dozná ke spáchání trestného činu, čímž je dosaženo jednak zkrácení řízení a jednak se obviněný může dočkat jistých benefitů v podobě mírnějšího trestu. V kontinentálním pojetí se však tento institut posouvá do poněkud jiné roviny, než jak je chápán v common law legislativách (srov. i příklad uvedený níže v textu o *guilty plea* v řízení před ad hoc tribunálem pro Východní Timor). Jelikož je kontinentální systém neoddělitelně spjat s hledáním materiální pravdy, není možné vzít v potaz pouze doznání obviněného a dále se skutkovým stavem nezabývat a rozhodnout, popř. vyjednávat o trestu, resp. o nežalování některých spáchaných trestných činů. Například v německé době *guilty plea* bere soud doznání obviněného pouze jako součást dalšího důkazního materiálu.²⁷ V české úpravě dohody o vině a trestu také nelze rozhodnout o vině pouze na základě doznání obviněného, nicméně důkazní hodnota takového doznání je vyšší než u ostatních důkazů. Při schvalování dohody o vině a trestu je role českého soudce ne nepodobná roli procesního garanta, jak jej známe z common law systémů. Jedná se o rozpor se zásadou volného hodnocení důkazů a zásadou bezprostřednosti, která je odrazem přesunutí těžiště dokazování před soud. Zásady ústnosti a veřejnosti trpí taktéž, neboť před soudem probíhá pouze schvalování dohody, dokazování je významně redukováno. Hlavní část dohadování o vině a trestu probíhá v přípravném řízení, v němž se tyto zásady neuplatňují.

Vztah přípravného řízení a řízení před soudem

Lze rozlišovat dva typy přípravného řízení:

- **přípravné řízení tzv. silného typu** – v přípravném řízení se provádějí důkazy, procesně se zajišťují s tím, že před soudem budou použity znovu. Hlavní líčení je tedy oslabeno na úkor přípravného řízení.
- **přípravné řízení tzv. slabého typu** – v přípravném řízení se objasňují jen nejnütnější otázky týkající se skutkového stavu, aby měl veřejný žalobce dostatek důkazů k podání obžaloby. Typicky se bude jednat o tzv. neodkladné a neopakovatelné úkony. Těžiště trestního řízení pak spočívá v řízení před soudem.

Ve státech kontinentu je jednoznačná snaha o posilování kontradiktornosti řízení, a tudíž k posilování soudního stadia řízení. Tato tendence je dána judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, která klade

²⁷ SCHUON, Christine. *International Criminal Procedure. A Clash of Legal Cultures*. Hague: TMC Asser Press, 2010. S. 84.

důraz na tzv. *due process* a *fair trial*, což jsou pojmy zastřešující řízení před orgánem soudního typu. Díky tomuto trendu lze pozorovat určité přiblížení modelu kontinentálního a angloamerického ve fázi řízení před soudem.

Opravné prostředky

Pro právní úpravy kontinentálního systému je charakteristické, že je možné podávat takřka neomezeně opravné prostředky proti prvostupňovým rozhodnutím trestních soudů podle principu tzv. úplné apelace (narozdíl od common law legislativ).²⁸

Kritéria rozlišení

Jako hlavní kritéria pro vytyčení rozdílů mezi oběma systémy lze uvést následující:

- **způsob zahájení trestního řízení**: zásada oportunity (common law) x zásada legality (státy kontinentu)
- **intervence soudu a stran řízení**: zásada vyhledávací (státy kontinentu) x zásada kontradiktornosti (common law)
- **dokazování**: zásada materiální pravdy (státy kontinentu) x zásada formální pravdy (common law)

Rozlišování prvních dvou kritérií se v dnešní době stírá, lze pouze poukázat na převládající prvky toho kterého druhu řízení. Zásada oportunity postupně proniká do systémů založených původně výlučně na zásadě legality. Tento trend lze pozorovat i v českém trestním řádu. Za projev oportunity lze považovat zejména odklony v trestním řízení (podmíněné zastavení trestního stíhání – § 307 trestního řádu, narovnání – § 309 trestního řádu), kritéria neúčelnosti trestního stíhání podle § 172 odst. 2 písm. a), b), c) trestního řádu.²⁹

Zásada kontradiktornosti taktéž patří ke standardu kontinentálního procesu, a to především díky judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Zásada má v kontinentálním pojetí poněkud jiný rozměr, než jaký má

²⁸ Srov. např. BOHLANDER, Michael. *Studies in International and Comparative Criminal Law: Principles of German Criminal Procedure*. Oxford: Hart Publishing Ltd., 2012. 306 s. ISBN 9781849462167. S. 8.

²⁹ Otázkou je, jak se se vztahem těchto dvou protichůdných zásad vypořádá nově připravovaný trestní řád. Věcný záměr operuje s oběma zásadami, avšak jejich vztah není v záměru přesně vyřešen. Srov. k tomuto FENYK, Jaroslav. Zásada legality nebo oportunity v novém trestním řízení? In: DÁVID, Radovan a kol. (eds.). *Dny práva – Days of Law – 2010* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 21. 10. 2012]. ISBN 978-80-210-5305-2. Dostupné z: [http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Fenyk_Jaroslav_\(4085\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Fenyk_Jaroslav_(4085).pdf).

v systému common law, kde se kontradiktorností chápe především možnost obhajoby vést výsledek a podrobit svědka obžaloby křížovému výslechu. Podle judikatury ESLP je k naplnění podmínky spravedlivého procesu v otázce kontradiktornosti řízení třeba, aby každá strana měla možnost předložit své důkazy a argumenty a též aby měla možnost vyjádřit se k důkazům protistrany. Zejména u svědeckých výpovědí je žádoucí, aby protistrana byla přítomna výslechu (resp. měla možnost být přítomna) a vyjádřila se k obsahu výpovědi.³⁰

Někteří autoři tak vycházejí z toho, že u klasifikace trestních systémů má klíčovou hodnotu právě třetí zmíněné kritérium – způsob dokazování a hledání pravdy, objasňování skutkového stavu.³¹ Ambos například uvádí, že v dnešní době již nemá vůbec jakýkoliv smysl rozlišovat, zda je systém adverbální nebo inkviziční. Rozlišování těchto modelů je smysluplné právě v otázce, jakým způsobem je dokazována pravda. Podle tohoto rozdělení lze nazvat inkviziční model řízení „*judge led*“ (řízený soudem), zatímco angloamerický model lze nazvat jako adverbální „*adversarial*“, kde obhajoba a obžaloby vystupují jako „*adversaries*“ (protivníci, protihráči).³²

Modely smíšené - řízení před ICC a ICTY

Smíšené modely trestního řízení přebírají prvky obou diskutovaných modelů. Příkladem takového hybridního modelu je řízení před Mezinárodním trestním soudem (dále též jen jako „ICC“) nebo řízení před Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (dále též jen jako „ICTY“). Řízení před ICTY je nazýváno jako řízení spojující jedinečné znaky vlastní jak systému common law, tak kontinentálnímu systému, není však ani procesem kontinentálním ani common law procesem.³³ Nelze však jednoznačně říci, že ve smí-

šeném modelu nepřevládají prvky žádného ze dvou systémů. Ambos uvádí, že aktuální tendencí je posilovat prvky vlastní spíše modelu inkvizičnímu, zatímco dříve (druhá polovina 90. let) modely řízení obsahovaly spíše prvky common law procesu.³⁴ Nicméně odborná veřejnost se shoduje, že aktuálně lze nazvat řízení před ICC jako řízení *sui generis*.³⁵

Řízení před ICC

Předsoudní fáze - vyšetřování (*investigation*) a *a confirmation hearing*

V případě ICC může být vyšetřování zahájeno jak na podnět některého ze členských států, tak i na podnět žalobce (*prosecutor*), přičemž žalobce vyhledává důkazy jak ve prospěch, tak v neprospěch obviněného, což lze považovat za znak inkvizičního procesu, kde je veřejná žaloba považována spíše za nezávislý orgán, než za stranu řízení.

Již ve fázi vyšetřování (*investigation*) lze nalézt některé znaky, které vytvářejí obraz jedinečnosti řízení před ICC – jedná se o vztah dvou orgánů: žalobce a *Pre-trial Chamber*. Pokud žalobce dospěje k názoru, že je třeba zahájit vyšetřování, musí jeho rozhodnutí ještě posvětit *Pre-trial Chamber*. Spolupráce těchto dvou orgánů je taktéž nutná např. v případě, kdy v předsoudní fázi žalobce dospěje podle čl. 56 odst. 1 Statutu ICC k názoru, že je třeba provést některé důkazy v této fázi řízení a posléze je použít v řízení před soudem (v české terminologii by se dalo použít výrazu neodkladné a neopakovatelné důkazy, stejně tak je nutná přítomnost soudce u provádění těchto důkazů právě proto, aby bylo možné je později použít před soudem). Pro toto rozhodnutí žalobce tedy taktéž potřebuje souhlas *Pre-trial Chamber*.³⁶ Dá se říci, že role žalobce

³⁰ Srov. např. KMEC, Jiří. Princip kontradiktornosti jako jeden z aspektů práva na spravedlivý proces. *Rekodifikace trestního práva procesního (aktuální problémy)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Sborník 41, 2008, 206 s. ISBN 978-80-87146-13-2. S. 56 a násl.

³¹ POKORNÝ, Ladislav. *Úvod do trestněprávní komparistiky*. Praha: Auditorium, 2010. 120 s. S. 87 a násl.

³² AMBOS, Kai. International criminal procedure – „adversarial“, „inquisitorial“ or mixed? *International Criminal Law Review* 2003, č. 3, s. 4 [online]. Kluwer law International [cit. 06. 03. 2013]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1972235.

³³ „*unique amalgam of common and civil law features which does not strictly follow the procedure of civil law or common law*“. Viz: Prosecutor v. Tadic, Decision on Defence Motion on Hearsay, 5. 8. 1996 (IT-94-1-T), odst. 14 nebo také Prosecutor v. Delalic et al., Decision on the Motion on Presentation of Evidence by the Accused, Esad Landzo 29. 5. 1997 (IT-96-21-T), odst. 15. Cit. dle: AMBOS, Kai. International criminal procedure – „adversarial“, „inquisitorial“ or mixed? *International Criminal Law Review* 2003, č. 3, s. 4 [online]. Kluwer

law International [cit. 06. 3. 2013]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1972235.

Nebo taktéž srov. KRESS, Claus. The procedural Law of the International Criminal Court in Outline: Anatomy of a Unique Compromise. *Journal of International Criminal Justice*. 2003, č. 1, s. 603-617. ISSN 1478-1387.

³⁴ AMBOS, Kai. International criminal procedure – „adversarial“, „inquisitorial“ or mixed? *International Criminal Law Review* 2003, č. 3, s. 5-6 [online]. Kluwer law International [cit. 06. 03. 2013]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1972235.

³⁵ OHLIN, David Jens. Meta-Theory of International Criminal Procedure: Vindicating the Rule of Law, s. 81 [online]. Cornell Law School [cit. 06. 03. 2013]. Dostupné z: <http://scholarship.law.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1127&context=facpub>.

³⁶ KRESS, Claus. The Procedural Law of the International Criminal Court in Outline: Anatomy of a Unique Compromise. *Journal of International Criminal Justice*. 2003, č. 1, s. 607. ISSN 1478-1387.

je oslabována pravomocemi *Pre-trial Chamber*, který je ne nepodobný institutu francouzského vyšetřujícího soudce (*juge d'instruction*).³⁷

Otázkou zůstává role obhajoby ve vyšetřování; podle Statutu ICC je jisté, že je nutná jistá koordinace mezi stranami – podobně jako v případě inkvizičního procesu. Čistá varianta ve stylu *common law*, kdy obhajoba si střeží své důkazy a předloží je, aniž by o nich obžaloba měla potuchy, až v řízení před soudem není zcela možná. Již pozice žalobce, který vyhledává důkazy ve prospěch i v neprospěch obviněného staví žalobce spíše do neutrální role a přibližuje jej tak inkvizičnímu modelu.

Po ukončení vyšetřování musí být žaloba (*charge*) schválena od *Pre-trial Chamber* podle čl. 61 Statutu ICC. Jedná se o tzv. *confirmation hearing*. Zásadně se bude konat za přítomnosti obou stran – obžaloby i obhajoby. Snahou je nečinit z tohoto slyšení klasické soudní řízení, kde by se prováděly rozsáhle důkazy. Účelem je, aby soud rozhodl, zda jsou k dispozici dostatečné důkazy ospravedlňující podání obžaloby. Tento institut může být nahlížen z úhlu pohledu obou systémů – buď jako potvrzení, že k soudnímu přelíčení se dostanou pouze významné případy (*common law*) anebo jako potvrzení o úplnosti obžaloby a dostatečném rozkrytí skutkového stavu (inkviziční model).³⁸

Pre-trial Chamber je tedy orgán hrající velmi významnou roli v managementu celého procesu, má tudíž potenciál výrazně zjednodušit odhalování pravdy. Aby byl tento postup co nejefektivnější, navrhuje např. Jackson, aby byl v předsoudní fázi více koordinován postup *Pre-trial Chamber*, obžaloby a obhajoby tak, aby, zjednodušeně řečeno, vznikl jeden velký spis, kde budou uvedeny všechny důkazy objasňující skutkový stav – a to jak důkazy usvědčující, tak i osvobozující. Tento posun by znamenal další přiklonění k inkvizičnímu modelu. Jackson argumentuje, že celý proces by se stal výrazně efektivnějším a v důsledku by byl posílen i princip rovnosti zbraní a kontradiktornost řízení. Obhajoba se totiž za stávajícího stavu nachází relativně v nevýhodě oproti obžalobě – nemá dostatečný přístup k důkazům obžaloby před samotným soudním procesem a má i omezenější prostředky k získání svých důkazů.³⁹

³⁷ KRESS, Claus. The Procedural Law of the International Criminal Court in Outline: Anatomy of a Unique Compromise. *Journal of International Criminal Justice*. 2003, č. 1, s. 608. ISSN 1478-1387.

³⁸ AMBOS, Kai. International criminal procedure – „adversarial“, „inquisitorial“ or mixed? *International Criminal Law Review* 2003, č. 3, s. 11 [online]. Kluwer law International [cit. 06. 03. 2013]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1972235.

³⁹ JACKSON, John. Finding the best epistemic fit for international criminal tribunals. Beyond the adversarial-inquisitorial dichotomy. *Journal of International Criminal Justice*. 2009, č. 7, s. 38. ISSN 1478-1387.

Řízení před soudem (Trial)

Soudní řízení probíhá před tzv. *Trial Chamber*. Soudu jsou ponechány poměrně široké pravomoci. Evidentní je to v otázce dokazování, kdy je sice ponechán prostor stranám, aby předložily své důkazy, nicméně v zájmu odhalení pravdy, může soud žádat předložení dalších důkazů (srov. čl. 69 odst. 3 Statutu ICC). V otázce výsledku svědků je soudu ponechána možnost klást otázky, může se tak však díť pouze před anebo poté, co jsou svědci vyslechnuti stranami. Statut výslovně nezmiňuje otázku křížové výsledku, *common law* terminologie není použita, avšak tato možnost není vyloučena. Tento systém dokazování evokuje spíše inkviziční tradici, než specifický způsob vedení dokazování v *common law* systému, kde soud sám důkazy nevyhledává, ale jen posuzuje, zda je ten který důkaz procesně přípustný.

Jako hlavní důkaz je míněn výslech svědků, Statut ICC v čl. 69 odst. 2 však připouští i listinné důkazy. V *Rules of Procedure and Evidence* je zakotveno pravidlo (*Rule 69*) evokující institut tzv. nesporných skutečností, kdy strany prohlásí shodu ohledně určitých skutečností a soud je dále považuje za prokázané. Soud má v tomto případě možnost žádat další prokázání těchto skutečností, pokud usoudí, že je to v zájmu spravedlnosti, zvláště pak v zájmu obětí (*in the interests of justice, in particular the interests of the victims*).

Jelikož je soudu dána poměrně výrazná pravomoc v oblasti soudního řízení, není možné určit, zda převládají rysy toho kterého systému. Jde o smíšený model a je v rukou soudu, zda bude spíše do dokazování zasahovat (inkviziční proces), anebo zda dá spíše prostor stranám (adverzární proces). Eser (soudce ICTY) uvádí svůj postřeh, že pro všechny subjekty řízení (obžaloba, obhajoba, soud) je těžké oprostít se od modelu trestního řízení, na něž jsou tyto osoby původně adaptovány, a oprostít se od zažitých postupů vstříc jiným, modifikovaným rolím v trestním řízení na mezinárodní úrovni.⁴⁰ Tento fakt lze demonstrovat na tom, že před ICTY jsou případy, kdy soud sám nařídí předvolání dalších svědků k doplnění dokazování a dalšímu objasnění skutkového stavu, spíše výjimečné.⁴¹ Vývojová tendence však může spíše směřovat k větší aktivitě soudců, neboť Statut ICC zakotvuje povinnost řádně odůvodnit

⁴⁰ ESER, Albin. The „adversarial“ procedure: a model superior to other trial systems in international criminal justice? *Reflections of a judge*, s. 210 [online]. Universität Freiburg, 2008 [cit. 25. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.freidok.uni-freiburg.de/volltexte/6317/pdf/Eser_The_adversarial_procedure.pdf.

⁴¹ ESER, Albin. The „adversarial“ procedure: a model superior to other trial systems in international criminal justice? *Reflections of a judge*, s. 218 [online]. Universität Freiburg, 2008 [cit. 25. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.freidok.uni-freiburg.de/volltexte/6317/pdf/Eser_The_adversarial_procedure.pdf.

rozhodnutí o vině a trestu, což se liší od původního common law procesu, kde porota rozhoduje o vině a soud pouze o trestu, tudíž soud nezdůvodňuje verdikt o vině. Nutnost řádného odůvodnění tedy bude spíše soudce nutit k větší aktivitě a k rozkrytí pravdy.

Fáze soudního řízení je vnímána jako stadium trestního řízení, kde nejvíce kontrastují rozdíly v pojetí adverzárního a inkvizičního procesu, jde především o roli soudce, který je v případě klasického *common law* procesu nestranný a strany „spor“ mají na základě svých důkazů dokázat vinu, resp. nevinu obžalovaného, zatímco inkviziční model soudního řízení stojí na aktivní roli soudu, který vyhledává důkazy a musí zjistit materiální pravdu.

Guilty plea před ICC

Statut ICC ve svém čl. 65 zakotvuje tzv. *proceedings on an admission of guilt*, jedná se o období *guilty plea*, kdy při zahájení řízení před *Trial Chamber* má obviněný možnost uznat vinu, což by dle logiky institutu *guilty plea* mělo vést ke zkrácení řízení před ICC, nicméně realita je poněkud jiná, neboť *Trial Chamber* přezkoumává doznání viny podle určitých kritérií (viz čl. 65 odst. 1 Statutu ICC – doznání je dobrovolné, podloženo fakty atd.) a samotné doznání viny tedy ještě neznamená, že bude soudem uznáno. V extrémních případech, tak může dojít k situaci, kdy se řízení protáhne kvůli tomu, aby byla kritéria ověřena a následně je *guilty plea* neuznáno a pokračuje se ve standardním soudním řízení. Ambos konstatuje, že právě taková úprava doznání viny jenom potvrzuje skepsi kontinentálních právníků vůči institutu *guilty plea*, který je tak přehnaně regulován, že ztrácí svou základní funkci, tj. zkrátit řízení. Ambos dokonce uvádí případ ad hoc tribunálu ve Východním Timoru, kdy obviněný učinil doznání a kdy bylo evidentní, že si již přeje skončení celého procesu, nicméně byl tak intenzivně dotazován (všichni tři členi panelu tribunálu byli kontinentální právníci) na to, zda jeho doznání bylo dobrovolné, jednoznačné a učiněno se znalostí následků doznání, že obviněný nakonec vzal své doznání viny zpět a soud pokračoval tradiční procedurou.⁴²

Opravné prostředky

Statut ICC ve svých čl. 81 a násl. dovoluje stranám odvolat se proti rozhodnutí o vině i o trestu. Obžaloba

⁴² AMBOS, Kai. International criminal procedure – „adversarial“, „inquisitorial“ or mixed? *International Criminal Law Review* 2003, č. 3, s. 18 [online]. Kluwer law International [cit. 06. 3. 2013]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1972235.

se může odvolat i proti osvobozujícímu rozsudku, což není v common law legislativách běžné.⁴³

Poznámka k délce řízení

Dovolím si stručnou poznámku k fenoménu délky řízení, který je značně diskutován na všech frontách, tedy jak kontinentálními tak i common law právníky. Je zajímavé, že ačkoliv se oba systémy svým pojetím liší, tak tento problém je zřetelný v obou systémech a dokonce se objevuje i v systémech nových, smíšených, vytvořených v posledních desetiletích s vědomím nešvarů obou původních systémů. Na příklad Eser ve svém článku z roku 2008 poukazuje na značnou délku řízení před ICTY, což je tribunálu často vytýkáno.⁴⁴ Eser identifikuje tento problém jako důsledek, stručně řečeno, příliš rozsáhlých obžalob, přičemž tento fakt pramení ze základních principů adverzárního procesu, jež se v řízení před ICTY uplatňují:⁴⁵

- **Soudce nezasahující do řízení.** Jelikož je ponecháno stranám, aby prováděly a navrhovaly své důkazy, nutně se to promítne do délky řízení před soudem, kdy je zejména předvoláváno mnoho svědků a soudce tuto situaci nereguluje.
- **Důkazní situace ponechána stranám řízení.** Eser kritizuje „rozdělení“ případu na dvě strany – *case for the defence* a *case for the prosecution*, kdy obě strany, každá ze svého pohledu představí „svůj“ případ, což je navíc ještě prodloužováno samotným průběhem dokazování, kdy nejprve obžaloba představí případ, vyslechne své svědky, potom obhajoba podrobí svědky křížovému výslechu a následně ještě může opět obžaloba znovu vyslechnout své svědky, pokud vznikly nejasnosti během křížového výslechu protistranou. Skutkový stav je díky tomuto rozdělení představován poněkud fragmentárně a pořád dokola. I Kress zdůrazňuje význam nutnosti jisté koordinace mezi stranami již v předsoudním řízení, pokud strany kooperují, lze dosáhnout již v předsoudním řízení jistých shod ohledně skutko-

⁴³ AMBOS, Kai. International criminal procedure – „adversarial“, „inquisitorial“ or mixed? *International Criminal Law Review* 2003, č. 3, s. 33 [online]. Kluwer law International [cit. 06. 3. 2013]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1972235.

⁴⁴ ESER, Albin. The „adversarial“ procedure: a model superior to other trial systems in international criminal justice? *Reflections of a judge* [online]. Universität Freiburg, 2008 [cit. 25. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.freidok.uni-freiburg.de/volltexte/6317/pdf/Eser_The_adversarial_procedure.pdf.

⁴⁵ ESER, Albin. The „adversarial“ procedure: a model superior to other trial systems in international criminal justice? *Reflections of a judge*, s. 216 a násl. [online]. Universität Freiburg, 2008 [cit. 25. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.freidok.uni-freiburg.de/volltexte/6317/pdf/Eser_The_adversarial_procedure.pdf.

vého stavu, čímž se fakticky zkrátí délka řízení před soudem, jelikož těmto faktům již nemusí být věnována taková pozornost.⁴⁶

Délka řízení je jedním z komponentů spravedlivého procesu podle čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tudíž snaha zkrátit řízení před mezinárodními soudy by měla být jedním z určujících kritérií při úvaze, ke kterému způsobu řízení se přiklonit. Je to právě délka řízení, která podle některých autorů nahraňuje inkvizičnímu modu vedení trestního řízení, který více klade důraz na efektivitu řízení a rozkrývání pravdy.⁴⁷ Nicméně i přes deklarovanou výraznou délku řízení před ICTY konstatoval Evropský soud pro lidská práva, že řízení zaručuje dostatečné garance spravedlivého procesu.⁴⁸

Závěrem

V dnešní době nemá valného významu rozlišovat, zda řízení naplňuje spíše znaky common law systému nebo kontinentálního systému trestního řízení. Jde spíše o akademicky zajímavou debatu. Důležitější je dostát kritériím spravedlivého procesu, mezi která se řadí i délka trestního řízení. Vyváženost mezi dostatečnou efektivitou trestního řízení za současného dodržení všech práv obhajoby a poškozených je v současnosti

⁴⁶ KRESS, Claus. The procedural Law of the International Criminal Court in Outline: Anatomy of a Unique Compromise. *Journal of International Criminal Justice*. 2003, č. 1, s. 609. ISSN 1478-1387.

⁴⁷ JACKSON, John. Finding the best epistemic fit for international criminal tribunals. Beyond the adversarial-inquisitorial dichotomy. *Journal of International Criminal Justice*. 2009, č. 7, s. 20. ISSN 1478-1387.

⁴⁸ „in view of the content of its Statute and Rules of Procedure, offers all the necessary guarantees including those of impartiality and independence.“ Blíže k tomu srov. rozhodnutí o přípustnosti stížnosti č. 51891/99 ve věci Naletilić v. Chorvatsko ze dne 4. 5. 2000.

hlavním problémem, který se snaží řešit oba subsystémy trestního řízení, stejně jako i smíšené modely. Na základě tohoto požadavku je pravděpodobné, že smíšené modely trestního řízení se budou spíše přiklánět k inkvizičnímu modu trestního řízení.

Summary

This paper deals with two different concepts of criminal procedure – adversarial and inquisitorial model. However, both the models influence each other and nowadays there no more exists a pure adversarial or inquisitorial model of criminal procedure. Furthermore, new concepts of criminal procedure are being developed – the International Criminal Court has adopted a mixed mode of criminal procedure, another example of a mixed procedure is the proceedings before the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Firstly, this paper analyses the adversarial model which is based on the so called two case approach – case for the defence and case for the prosecution. The trial is seen as a contest between two adversaries. Secondly, the inquisitorial model is described and contrasted with the adversarial model. This model is based on truth-seeking where the prosecution seeks evidence both against and for the accused. The mixed criminal procedure tries to combine the advantages of both the previous models. Nevertheless, there is a thing that is very remarkable – the mixed mode of criminal procedure faces the same problem as the adversarial and inquisitorial model – an inadequate length of criminal procedure. The phenomenon of a lengthy procedure seems to be the result of many causes but within the mixed models the adversarial two case approach may be the real cause. Due to this presumption, the inquisitorial features are constantly being strengthened within the mixed models of criminal procedure.